

Izhaja vsaki četrtek,
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi so dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natisne en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

Štv. 2.

V Mariboru 13. januarja 1870.

Tečaj IV.

Gospodu Hermanu in našim slovenskim poslancem!

Srčna zahvala Vam tudi od nas vaših volilcev za vaše pogumno obnašanje v blagor Slovencev. Vaš neprestrašen glas nas budi in oživlja. Ponosno in trdno kakor gora, krog katere prebivamo in ki gleda daleč čez meje slovenske, se oziramo na Vas in stojimo z Vami za vse pravične tirjatve Slovencev. Živeli Herman! Živeli slovenski poslanci! Živela zedinjena Slovenija!

Sv. Donat pri Rogateu 1. januarja 1870.

Bele Anton, srenjski predstojnik; Egartner Nace, srenjski svetovalec; Kitak Juri, srenjski svetovalec; Mikuš Nace, Gobeč Jakob, Hajšek Juri, Kitak Martin, Bakšek Jakob, Fric Luka, Zelenšek Miha, Mikolič Matija, srenjski odborniki, in Žumer Joža, posestnik.

Knjižica dr. Adolfa Fischhafa.

(Dalje.)

Ko je pisatelj Slovane avstrijske sploh popisal, začne jih popisovati posamezno in sicer najprej

Čebe,

kterih je na Českem blizo 3,170,000, anMoravskem 1,440,000, v Šleziji 100,000, v Ogerski 1,790,000 (Slovakov), v drugih kronovinah pa 30,000, tedaj vseh skupej okolo 6,550,000. O Čebih pravi, da noben narod v Avstriji ni boljši Avstrijan kakor česki; propad Avstrije pa bi bil tudi propad Čehov, kajti ločeni od drugih Slovanov živijo celo obdani od Nemcev, v Nemčiji pa bi se gotovo tako sčasoma potopiti morali, kakor so se potopili vsi Slovani, ki so stanovali ali še stanujejo v nemških pokrajinah. Njihova častiželjnost je, se postaviti na čelo avstrijskih Slovanov, in ker jim to najbolj brani dualizem, zato so njegovi največi nasprotniki, in že l. 1848 so z nemškimi centralisti podpirali vlado do tega, da so se Madjari poteptali. Enotni zastop cele avstrijske države v skupnem državnem zboru, to je njihova misel. Delali so do tega, da bi se zbrali zastopniki 16 milijonov avstrijskih Slovanov v jeden zbor, ker le tako bi se poravnal njih kvar geografičnega razcepanja, ker vendar tega doseči niso mogli, so stopili nazaj, in se samo branijo dobro zavarovani napadom nemškim. Zlo hudo jih je razžalil Schmerlingov po februarški ustavi napravljen volilni red za deželni zbor, kajti Čebi, katerih je na Českem tri petine, na Moravskem pa tri četrte, so po tem volilnem redu v deželnih zborih v manjšini. Ni se tedaj čnditi, ker vidijo po krivičnih potih nemško gospodstvo na čelu Cislajtanije, da nočejo več iti niti v deželni, niti v državni zbor.

Preteklo je več let, in spet se je Čehom nekoliko pokazalo solnce; Schmerling je pal in njegov naslednik Belkredi je ustavo ustavil. Že proti koncu Schmerlingovega vladanja so po pristopu federalistov na stran Čehov, ti dobili večino v českem deželnem zboru, in zato so spet upali, da dobijo svojo moč nazaj. Vrhunec pa je dosegla njihova sreča, ko je bil 2. januarja 1867 sklican zvrnedni državni zbor. Ker so takrat že imeli v českem in morsvskem deželnem zboru večino, ker so se z njimi družili Poljaki, Slo-

venci in tirolski Nemci in delali proti februarški ustavi; so res upali, da gotovo dobijo veliko prednost v državnem zboru, katero so prej imeli Nemci, in, da jim bode tako mogoče, se zoperstaviti z uspehom bližajočemu se dualizmu. V obljubljeni deželo, ktera je že tako krasna pred njimi ležala, vendar niso prišli; ptuji Nемеc je bil, ki jim je zaprl pot. — Redni državni zbor je bil sklican; pri novih volitvah v deželni zbor, so spet izgubili večino in tako so bili primorani stopiti spet nazaj. Pogodbo z Madjari je državni zbor odobril, in ustava od 21. decembra je bila priča, da so Nemci sploh zmagali.

Iz vsega tega se celo jasno vidi, da so se Čehi že više 19 let, od 13. marca 1848 do 21. decembra 1867 — po kratkem veselem upanju vsikdar z žalostnim srcem prepričali, da so se še zlo motili v svojem upu, in zato so zapustili za zdaj vsako politično delo v deželnem in državnem zboru. Kar se tiče kulture, pravi Fischhof, da je na tako visoki stopnji kakor pri Nemcih, njihova delavnost pa zlo prekosi delavnost Nemcev. Česki kmet čita prav marljivo politične časnike in opazuje vsako politično gibanje, narodnosti je popolnoma zaveden in jo čišla čez vse.

Poljakov

je vseh skupej blizo 2,328,000 in sicer v Galiciji 2184,000, v Šleziji 139,000 in v Bukovini 5000; o njih pravi Fischhof, da zidajo svoje značne gradove zmirom zvon Avstrije, jih vodi zmirom le ena misel in želja, nekdanje samostalno kraljestvo poljsko. Brez sedanosti živijo Poljaki samo od spomina na pretoklost in od upanja na bodočnost, in tako blodijo od ene stranke k drugi. Oni ne ljubijo Avstrije kot svojo domovino, ampak jo čislajo kot svoje zavetje. Oni so prijatelji dualizma zato, ker od madjarskega in dunajskega nemškega državnega zbora več koristi pričakujejo za svojo idejo, kakor od državnega zbora dunajskega, v katerem bi imeli večino Slovani. Zmirom že od 1848 leta so se bojevali za pravice Madjarov. Največ upanja so imeli, da svoje kraljestvo spet dobijo od kremzirske ustave in spet pri posvetovanju zadnje ustave leta 1867, in zato so se zlo kazali kot prijatelji vlade in so v mnogem popustili, čeravno ne radi. Zdaj so se vendar spet zdramili in začnejo delati, ali kako dolgo in kako, to je lahko misliti ker Poljaki so le zmirom Poljaki.

Rusinov

je okoli 3,000,000 in sicer v Galiciji 2,300,000 in Bukovini 230,000, v Ogerski pa 470,000. Rusini so bratje Poljakov, ktere vendar strašno sovražijo, kar hoče Poljak, noče Rusin, in kar hoče Rusin noče Poljak. Rusini se po veri in narečju ločijo od Poljakov; od leta 1865 se Rusinom po vladi in Poljaki velika krivica godi, zato obračajo zdaj oči v Rusijo, čeravno so bili prej najbolj verni Avstrijani. (Dalje prih.)

Novе ces. postave in ukazi.

Sreberne desetice stare od let 1848 in 1849 se pri cesarskih davkarskih in drugih javnih blagajnicah (kasah) bodo jemale samo do konca tega meseca; do 31. marca (sušca) tekočega leta, pa se še bodo jemale za plačilo ali zameno pri glavnih cesarskih deželnih blagajnicah. Od pr-

vega aprila naprej pa se bodo jemale samo pri državni blagajnici na Dunaju. To tudi velja o papirnatih desetih, Postava, ktera davkov oprostuje novo zidane, prezidane in dozidane hiše za 16 ali 12 let, velja še tudi za leto 1870 in 1871.

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

(Dalje.)

I. Sadno drevje sploh ali v obče.

Vemo, da je Bog sam prvima človekoma v rajnu ali paradizu v živež sadje odkazal, ker njima še ni bilo mogoče si iz žita kruh narejali. Ravno tako je verjetno, da je ljudem v prvih časih večidel sadje v hrano služilo; in ker se takrat ljudje niso bili tako zbirljivi o živežu kakor dandanašnji, so toraj tudi s slabšim sadjem bili zadovoljni; s časoma se je pa vse to spremenilo do te stopnje, na kateri sedaj stojimo in živimo. Imamo pa tudi ptuje sadje. To se je tako zgodilo: Ljudje so v ptuje kraje prišli, tam so videli še lepše in boljše sadje raznega plemena, in želeli so ga tudi doma imeti, so ga prenesli, doma posadili in tako svojemu kraju ga privadili. Kar imamo prav žlahnega sadja, je večidel iz ptujih krajev, kakor: črešnje, višnje, breskve, kajsijske ali marelice, orehi, kutne, debele slive itd.

Nektero sadje pa pri nas še sedaj ne stori, in ni še vdomačeno, da bi brez posebnega oskrbovanja sad rodilo, in se toraj le po vrhah pri nas najde, kakor kisle limone, in rumene, sladke pomorance. Smokve ali fige, ki so surove in suhe na prodaj, in po trikrat na leto obrodijo. Drevo v zimi rado pozebe, slamo obvito ga pa miši oglodejo, z gnojem pokrito se naj bolj obvarje pred mrazom in mišmi. Oljka ima ozko, blede perje, podolgovate maslenke kakor črešnje debele, iz katerih se olje tlači, in le v topleh krajih stori. Lavorika ima črno dišeče zrnje, ktero jedilom dišavo dá, ki ga je skozi zimo z gnojem zagrniti, da ne pozebe. Mandeljnovo drevo ima sladka jederca; se mora pa z rjuho pokriti, kadar spomladanski mraz namerjava in je drevo v cvetju, v obče pri nas slabo rodi. Dalje je sadje požlahnjeno ali nepožlahnjeno. Vse požlahnjeno sadje je po človeški umetnosti svojo žlahnost zadobilo, postavim s presajenjem, cepljenjem in tančnejšem oskrbovanjem. Nepožlahnjeno sadje pa je tisto, ktero je še svojo prvo divjo natoro in lastnost obranilo, kakor: oreh, dren, kostanj itd.

Deli in posamezno sadno drevje.

Med vsemi rastlinami drevje najviše in najmočnejše priraste; ima pa korenine, deblo in veje, ktere se v en vrh ali več vrhov razprostirajo, in mladike, listje ali perje, popke ali brstje, cvetje in sadje poganjajo. Od zunaj odeva drevje skorja, med skorjo in terdim lesom je tenko ličje, lika ali lub, za tem belina in sredina lesa, ki ima v sredi stržen ali svrž, ter se tudi srčika imenuje.

Sadno drevje nam največ dobička prinese, rodi sadje in nam tudi les da za razno orodje v domačo rabo in na prodaj, kakor: oreh, črešnja, sliva, kostanj itd. Jablan ali jablana ima okrogla, sladka, pa tudi kiselna jabelka, ki se v režnjah sušijo in v jabelčnik tolčejo za bladivno pijačo. Hruška nosi podolgovato, sladko sadje; tepka da dober hruškovec. Črešnje so zdrava jed, surove in suhe; posebno kisle višnje. Slive so surove in suhe žlahni sad, iz katerih se tudi slivovec dela. Orehi dajo sladko jederče za potico ali pogajo in za olje, in kostanj dobre kostanje, oba pa dragi les. Ravno tako tudi sliva in črešnja dasta koristni les. Kutne se posušijo, ki so jako dišeče, hitro pa zginejo zelene. Breskve pri nas navadno po vinogrodih in vrhah rastejo, pa tudi marelice po tih krajih sadimo; v sredi imajo koščice, jabelka in hruške pa peške. Nešplje po sadunosnikih rastejo, kakor tudi skorši, ter dajo dober, okusen sad, ako je vgojen in vležan. Murve dajo otrokom oslastno zrnje, sviloprejkam pa tečno perje. Ribiž ima kiselne, rudeče jagode za zobanje, pa tudi za pokuho. Kosmatinke imajo ternasto perje pa rumenkaste sladke jagode.

Med sadje se štejejo tudi rudeče jagode, ki na rožnatih stebličkih po bregih na toplih krajih rastejo, in so žlahnega duba in pokusa; zrele z vinom ali sladkorjem, ali pa same

dajo bladivno, prijetno jed. Po vrhah raste debelejša sorta, po imenu drozki. Iz tega je očitno, da je mnogovrstnega sadja, ki pri nas dozori, vendar ni mogoče vseh plemen omeniti, ker samo jabelk je več od tisoč raznih sort; ravno tako se tudi bruske šteje okoli tisoč. Da si pa vemo boljših plemen izvoliti, se bodo poredoma nektera imenovala in ob kratkem popisala. (Dalje prib.)

Gospodarsko oznanilo.

Spindler Tomaž v Drakovcih pri Malinedelji, pošta Ljutomer, izvrsten drevorejec ima blizu 3000 2—5 let starih jablanic, med kterimi je največ zimskih mašancek in jih prodaja po prav nizki ceni, namreč po 20 do 50 kr. a. v. Če kdo hoče lepe jablanice kupiti, naj se pri njem oglasi. Priporočamo njegova drevesnica vsem gospodarjem.

Zgodovinski spomini.

(Priobčuje J. M.)

Slovenski jezik pridvorni jezik.

Sredovečni nemški pesnik in vitez Ulrich, žlahtni z Lichtensteinov, ki se je v začetku 13. stoletja prej ko ne na Štajerskem ali pa na Moravskem narodil (leto rojstva ni natanko znano) je nam v svoji knjigi imenovani „Frauendienst“, t. j. službovanje gospem posvečeno zapustil imenitno pričlo slovenskega jezika v 13. stoletju. V omenjeni knjigi popisuje nemški vitez svoje popotovanje kot gospa Venera iz Benetek skozi Lombardijo, Furlausko, Koroško, Štajersko, Avstrijsko v Čehe.

To popotovanje se je godilo leta 1227 takrat, ko je vojvodil na Koroškem Bernard II., zet Přemisla Otokara I., kralja Českega. Vojvodil je namreč od leta 1201—1256.

Na Vratih (dandanes po nemško „Thörl“) med Trebižem in Podkloštom (Arnoldstein) v Zilski dolini, je pesnik kakor v navedeni knjigi pravi, srečal Koroškega vojvoda in okoli 100 koroških vitezov, ki so ga tukaj kot gospa Venere potujočega pričakovali in slovesno sprejeli.

„Knez in tovarši“ tako pripoveduje, „so me pozdravljali klicaje: „Buge waz primi gralva Venus“, t. j. „Bog vas primi kraljeva Venera!“ Pozdravili so ga tedaj v slovenskem jeziku knez in vitezi njegovi, slovenski jezik je bil tedaj takrat še pridvorni jezik.

Kaj si dekleta vse izmislijo, da bi ženina dobile!

Na murskem polju in v murških vrhah živijo sinovi in bčere tistega naroda, o katerem Nemci učijo a nemškutarji verujejo, da ni za drugo na svetu, kakor da drugim služi, jesti in piti spravlja, in za to dačo plačuje: — slovenskega a. Odkod imajo Nemci ta nauk, in s kakimi čudeži so svojim učencem, nemškutarjem spričali to vero, o tem sv. pismo in tudi ustmeno izročilo molči. Slovenci pravijo, da je to kriva vera in lažnjiv nauk. Jaz tega ne bom pretresoval; kdor hoče pravo izvediti, naj bere krščansko dogmatiko in moralijo, velim krščansko, a ne nemške, madjaronske ali labonske. —

Med omenjenimi Slovenci na murskem polju in v murških vrhah pa je kaj lepih Micik in Zalik, kakor pravijo tisti pajbari. Tiste deklice pa imajo eno željo, ktero sicer kakor dekleta po drugih poljih in vrhah zakrivajo, pa se je znebiti ne morejo, dokler se jim ne izpolni želja po ženinu. Iz te želje je izrasla vera, ktera bi v minolih časih, ko so v Veržeju še nemškutarji bili, imenovala se vera verženske korenine, in je smešna, kakor je nemškutarjska grešna.

Na Andrejevo je v Vržeju semenj. Ktera se želi omožiti, mora se sv. Andreju postiti, na Andrejevo pa v Veržeju iti na semenj in si robeč kupiti. Ta verženski robeč mora do božiča vsak den robiti; na sveti post mora biti zarobljen; na sam sveti den pa ga mora pri sebi imeti pri vseh treh mešah. Kedar gre spat, mora verženski zarobljeni robeč pod glavo djati in na njem spat. Kedar kolednjaki pod oknom kolednico odpojejo, začne se ji senjati, in v senjah vidi pajbara, kibo njen ženin.